

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата географічних наук, доцента,
доцента кафедри економічної і соціальної географії
імені професора Олега Шаблія географічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
МАМЧУР ОЛЬГИ ІГОРІВНИ

на дисертаційну роботу Миронюка Станіслава Васильовича
«Географічні особливості формування інтелектуального потенціалу
громад Чернівецької області»,
подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії (PhD)
з галузі знань 10 – Природничі науки за спеціальністю 106 – Географія

Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок із планами і напрямками науково-дослідних робіт наукових установ і організацій. Дисертаційне дослідження С. В. Миронюка присвячене актуальній науковій проблемі, а саме виявленню суспільно-географічних закономірностей формування інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області. У сучасних умовах зростання ролі освітньої, наукової та ін. сфер суспільства України, змін у розвитку громадянського суспільства, конкурентоспроможності економіки регіонів і, зокрема, ринку праці, впливу креативної економіки; а також децентралізаційних змін, суспільних трансформацій зумовлених військовими діями РФ, посилення значущості людського капіталу та потреби стратегічного відновлення регіонів особливої ваги набуває аналіз просторової організації освітніх, наукових, культурних, інноваційних і професійно-компетентнісних ресурсів населення.

Обґрунтованим є вибір Чернівецької області як модельного регіону для проведення такого дослідження. Її прикордонне розташування, етнокультурна різноманітність, природно-географічна контрастність, яка проявляється у поєднанні на невеликій площі рівнинних, передгірських і гірських територій, а також нерівномірність розвитку освітньої, культурної та інноваційної

інфраструктури створюють належні передумови для виявлення територіальних відмінностей у формуванні інтелектуального потенціалу на рівні територіальних громад.

Важливою перевагою роботи є те, що автор розглядає інтелектуальний потенціал не лише як складову людського капіталу, а як комплексну суспільно-географічну категорію. Такий підхід дає змогу простежити його взаємозв'язок із системою розселення, транспортною доступністю, демографічною динамікою населення, формуванням та сучасним станом освітньої мережі, культурним середовищем, рівнем цифровізації та інституційною спроможністю територіальних громад. Тому тема дисертаційного дослідження є досить актуальною, має теоретичне та практичне значення.

Зміст дисертаційної роботи повністю відповідає предметній області галузі знань 10 – Природничі науки, а саме спеціальності 106 – Географія, оскільки дослідження побудоване на аналізі просторових відмінностей, територіальної організації суспільних процесів, географічних чинників розвитку громад і прикладних завдань регіональної політики.

Робота виконана у межах науково-дослідної теми кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України» (№ державної реєстрації 0121U100332), що підтверджує її включеність у ширший контекст досліджень просторового розвитку Карпато-Подільського регіону.

Тематика дисертації має чітко виражений міждисциплінарний характер, однак її методологічне ядро залишається географічним, так як у центрі уваги перебувають територіальні відмінності, центр-периферійні співвідношення, доступність послуг, регіональні диспропорції та просторові механізми відтворення людського капіталу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхня достовірність. Дисертація характеризується достатньо продуманою методологічною конструкцією. Автор послідовно поєднує геопросторовий, системно-структурний, історико-географічний, порівняльно-географічний, статистичний і картографічний підходи. Таке поєднання є доречним, оскільки інтелектуальний потенціал громад формується під впливом багатьох взаємопов'язаних чинників і не може бути розкритий за допомогою лише одного методу.

Обґрунтованість висновків забезпечується використанням різних видів інформаційних джерел, таких як статистичні матеріали, документи органів місцевої влади, паспортів територіальних громад, відкритих геопросторових даних, результатів освітнього оцінювання через ЗНО та НМТ, наукових публікацій, нормативних документів та багатьох інших джерел. Така інформаційна база дала змогу авторові перейти від загальних теоретичних положень до конкретної оцінки просторових відмінностей у межах Чернівецької області.

Заслуговує на позитивну оцінку застосування інструментів ГІС та картографічного моделювання. Використання QGIS, CorelDraw, Microsoft Excel та інших інструментів обробки даних забезпечило належний рівень відображення та аналітичної інтерпретації результатів. Карти, схеми та таблиці не виконують лише ілюстративної функції, а є способом аналітичного узагальнення результатів, що підсилює суспільно-географічний характер дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в подальшому розвитку теоретико-методологічних положень суспільної географії щодо вивчення інтелектуального

потенціалу територіальних громад, а також у формуванні методичних засад його інтегрального просторового оцінювання на прикладі Чернівецької області. Одержані результати мають самостійне наукове значення й узгоджуються з вимогами до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії, визначеними чинним «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.).

У роботі поглиблено географічне розуміння інтелектуального потенціалу територіальних громад як складної просторово-організованої системи, розвиток якої детермінується взаємодією демографічних, освітніх, наукових, соціокультурних, інноваційних, інфраструктурних та управлінських чинників. Такий підхід дає змогу інтерпретувати інтелектуальні ресурси населення не як ізольовану характеристику людського капіталу, а як результат функціонування конкретного територіального середовища, сформованого особливостями розселення, доступності послуг, інституційної спроможності та соціально-економічного розвитку громад.

Вагомим елементом наукової новизни є проведена автором типізація територіальних громад Чернівецької області за рівнем сформованості інтелектуального потенціалу. Вона дала змогу виокремити групи громад із різними позиціями в інтегральній оцінці, встановити прояви центр-периферійної диференціації, а також окреслити території, для яких особливо актуальними є заходи з модернізації освітньої, культурної, інноваційної та цифрової інфраструктури.

Окремої уваги заслуговує уточнення змісту поняття «інтелектуальний потенціал територіальної громади» з позицій суспільної географії. У дисертації обґрунтовано, що його формування зумовлюється не лише рівнем освіти, професійної підготовки й компетентностей населення, а й просторовою організацією освітніх, наукових, культурних, інноваційних і цифрових інституцій, їхньою доступністю, функціональною взаємодією та здатністю забезпечувати відтворення людського капіталу.

Методичну цінність становить удосконалений підхід до оцінювання інтелектуального потенціалу громад, що ґрунтується на поєднанні статистичних даних, матеріалів паспортів територіальних громад, результатів освітніх вимірювань і геоінформаційної інформації. Застосування такого підходу забезпечує можливість порівняльного аналізу громад, виявлення їхніх сильних і проблемних сторін, а також обґрунтування управлінських рішень, орієнтованих на зменшення територіальних диспропорцій.

Подальшого розвитку в дисертації набули наукові уявлення про вплив міграційних процесів, маятникової мобільності, транскордонних контактів, транспортної доступності, периферійності та воєнних викликів на формування, відтворення й реалізацію інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області. Загалом заявлені положення наукової новизни є обґрунтованими, логічно пов'язаними з метою і завданнями дослідження та відповідають рівню дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

Стиль викладу дисертації та відповідність її тексту встановленим вимогам. Дисертаційна робота характеризується належним рівнем структурної організації, внутрішньою логікою побудови та послідовністю розкриття основних положень дослідження. Її структура охоплює вступ, чотири змістовно взаємопов'язані розділи, висновки, список використаних джерел і додатки, що

загалом відповідає вимогам до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії.

Виклад матеріалу здійснено в науковому стилі з дотриманням принципів системності, аргументованості та термінологічної коректності. Зміст розділів узгоджується з метою й завданнями дослідження, а основні теоретичні положення, методичні підходи та емпіричні результати подано у формі, зрозумілій для фахівців у галузі суспільної географії. Автор послідовно використовує категоріально-понятійний апарат географічної науки, поєднуючи його з термінами, що відображають сучасні підходи до вивчення людського капіталу, економіки знань, освітньої інфраструктури, інноваційного розвитку та просторового планування.

Важливою перевагою дисертації є належне візуально-аналітичне супроводження отриманих результатів. Таблиці, схеми, графіки, діаграми та картографічні матеріали не лише ілюструють окремі положення роботи, а й виконують самостійну аналітичну функцію. Особливе значення мають картосхеми, за допомогою яких відображено територіальну диференціацію показників інтелектуального потенціалу та просторові відмінності його інтегрального рівня в межах Чернівецької області.

У тексті дисертації дотримано вимог щодо коректного використання джерельної бази, а саме запозичені положення, статистичні матеріали та наукові ідеї супроводжуються відповідними посиланнями в тексті роботи. Під час ознайомлення з роботою ознак порушення принципів академічної доброчесності не встановлено. Загалом дисертація є завершеною самостійною науковою працею, у якій належно представлено авторські результати дослідження.

Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання.

Теоретичне значення роботи полягає в уточненні змісту поняття «інтелектуальний потенціал територіальної громади» та в поглибленні суспільно-географічного розуміння ролі знань, освіти, компетентностей і культурно-інноваційного середовища у формуванні конкурентоспроможності територій.

Практичний потенціал дисертації полягає у можливості використання її результатів під час розроблення стратегій розвитку громад, програм соціально-економічного розвитку, рішень щодо оптимізації освітньої мережі, підтримки молоді, розвитку цифрової інфраструктури, удосконалення просторового планування та зменшення центр-периферійних диспропорцій.

Окремо варто підкреслити значення запропонованих рекомендацій для гірських, прикордонних і периферійних громад, у яких проблема доступності освітніх, культурних та інноваційних ресурсів є особливо відчутною.

Результати дисертаційного дослідження мають підтверджену практичну апробацію, що засвідчено відповідними довідками про впровадження. Зокрема, вони були використані Чернівецькою обласною радою у процесі розроблення Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року, Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2025 рік, а також під час підготовки заходів, спрямованих на удосконалення просторової організації мережі закладів освіти різних рівнів і типів (довідка №01-12/23-256 від 26 лютого 2026 року). Наявність Стратегії розвитку Чернівецької області до 2027 року підтверджується також офіційними матеріалами Чернівецької ОВА.

Окремі положення й результати дослідження впроваджено в освітній процес географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка №16/19-759-26 від 19.02.2026). Це узгоджується з освітньо-науковим профілем факультету, який поєднує освітню, наукову та громадську місію. Крім того, матеріали дисертації використано під час

підготовки наукового звіту кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка №16/19-762-26 від 19.02.2026). Наведені факти підтверджують прикладну спрямованість роботи, її практичну значущість і затребуваність одержаних результатів для потреб регіонального розвитку, освітнього планування та науково-освітньої діяльності.

Оцінка структури і змісту та завершеності дисертаційної роботи.

Структура дисертації є логічною і відповідає поставленій меті й завданням роботи. У першому розділі автор розкриває теоретико-методичні засади дослідження інтелектуального потенціалу, аналізує наукові підходи до трактування цієї категорії та формує методичну основу подальшої роботи.

Другий розділ присвячений чинникам формування інтелектуального потенціалу населення територіальних громад Чернівецької області. У ньому розкрито вплив демографічних, освітніх, соціально-економічних, транспортно-географічних, культурних та інституційних передумов.

У третьому розділі здійснено аналіз освітнього, соціально-культурного, науково-інноваційного та компетентнісного складників інтелектуального потенціалу громад. Такий підхід забезпечує комплексність розгляду досліджуваного явища.

Четвертий розділ має прикладний характер і присвячений типізації громад, виокремленню проблем формування інтелектуального потенціалу в умовах війни та обґрунтуванню напрямів його модернізації у післявоєнний період. Завершальні висновки загалом відповідають поставленим завданням.

Узагальнюючі положення дисертаційної роботи є логічним підсумком проведеного дослідження, узгоджуються з його метою та завданнями, а також репрезентують основні теоретичні узагальнення й прикладні результати.

Дисертація має ознаки завершеної самостійної кваліфікаційної наукової праці, у межах якої розв'язано актуальне наукове завдання – обґрунтовано географічні особливості формування інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області та визначено напрями його подальшого розвитку. Такий характер роботи загалом відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, які мають містити науково обґрунтовані результати, спрямовані на виконання конкретного наукового завдання.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях та академічна доброчесність. Основні наукові положення, результати та висновки дисертаційного дослідження належною мірою висвітлено в публікаціях здобувача. За темою дисертації опубліковано 10 наукових праць, зокрема 3 статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 1 публікацію, що додатково репрезентує окремі результати дослідження, а також 6 тез апробаційного характеру, надрукованих у матеріалах наукових конференцій і семінару.

Тематика публікацій повною мірою стосується змісту дисертації та охоплює її провідні напрями: теоретико-методологічне обґрунтування інтелектуального потенціалу як суспільно-географічної категорії, аналіз його територіальної диференціації на основі результатів ЗНО та НМТ, дослідження інтелектуального потенціалу громад Вишницького району Чернівецької області, вивчення чинників формування інтелектуального потенціалу учнів, впливу дистанційного навчання, а також просторових аспектів розвитку освітнього комплексу в умовах децентралізації.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на шести наукових заходах, зокрема міжнародного та всеукраїнського рівнів, що відбулися в Чернівцях, Львові, Тернополі (Україна) та Стокгольмі (Швеція). Це засвідчує

достатній рівень представлення основних результатів дисертації в науковому середовищі та їх обговорення в межах фахової комунікації. Наявність публікацій, у яких висвітлено наукові результати дисертації, відповідає логіці процедури здобуття ступеня доктора філософії.

Зміст опублікованих праць чітко узгоджується з темою дисертаційного дослідження й достатньо повно відображає положення, висновки та практичні рекомендації, що винесені на захист. У працях, підготовлених у співавторстві, враховано лише ті наукові результати, які становлять особистий внесок здобувача.

Аналіз змісту дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць здобувача засвідчує, що дослідження підготовлене з дотриманням вимог академічної доброчесності, яка визначених законодавством України у сфері освіти.

Дискусійні положення, зауваження та побажання.

1. У дослідженні недостатньо уваги приділено професійному потенціалу, як компоненту інтелектуального потенціалу, особливостей його геопросторової організації, впливу на ринок праці громад Чернівецької області. Зокрема, доцільно було в залучити критерії розвитку професійного потенціалу (окремих професій тощо) при розробці інтегрального рейтингу інтелектуального потенціалу області (розд. 4.1).

2. Потребує детальнішого аналізу інноваційний та інноваційно-технічний потенціал громад, що є компонентом інтелектуального потенціалу регіону (території) поряд із освітнім, науковим та культурним (згідно поданого поняття на стор. 37). Процесам впровадження інноваційних продуктів, наявності інноваційних підприємств, розвитку креативних галузей економіки варто приділити окрему увагу.

3. Оскільки практичне значення роботи полягає у використанні результатів дослідження для територіальних громад, на основі проведеної типізації громад слід запропонувати конкретний інструментарій (дорожню карту тощо) для органів місцевого самоврядування, який допоміг би оцінювати та сприяти розвитку інтелектуального потенціалу.

4. Рекомендовано у чинниках розвитку інтелектуального потенціалу, а також при групуванні/типізації громад, детальніше представити вплив прикордонного (транскордонного) положення громад Чернівецької області (в тім числі проаналізувати вплив процесів «відтоку мізків»).

5. Дослідження зосереджене на Чернівецькій області, проте для посилення теоретичного обґрунтування було б доречно навести порівняльний аналіз отриманих типологій громад з аналогічними дослідженнями в інших західних областях України.

Зазначені зауваження мають дискусійний і рекомендаційний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертації та можуть бути враховані автором у його подальших наукових дослідженнях.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Миронюка Станіслава Васильовича «Географічні особливості формування інтелектуального потенціалу громад Чернівецької області» є самостійним, завершеним і цілісним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що мають теоретичне і практичне значення для розвитку суспільної географії, регіоналістики, географії освіти та просторового планування територіальних громад.

Робота відповідає вимогам чинного законодавства України щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, зокрема «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.), а також «Вимогам до оформлення дисертацій», затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.).

Вважаємо, що Миронюк Станіслав Васильович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 10 – Природничі науки за спеціальністю 106 – Географія.

25.05.2026 р.

Офіційний опонент:

кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної і соціальної
географії імені професора Олега Шаблія
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Ольга МАМЧУР

